

DİLER BULUT • Linç, Toplum ve Devlet

DİLER BULUT Ankara doğumlu. Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden yüksek lisans derecesini aldı. 2023 yılında aynı üniversitede "2000'lerden Günümüze Türkiye'de Kolektif Şiddet Türü Olarak Linç" başlıklı teziyle doktoraasını tamamladı. Akademik ilgi alanları şiddet, kolektif şiddet, Türkiye'de modernleşme, ceza-adalet sistemi, suç ve suçluluk. Bağımsız araştırmacıdır, sosyolog olarak çalışmaktadır.

İletişim Yayınları 3378 • Araştırma-İnceleme Dizisi 574

ISBN-13: 978-975-05-3601-4

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK İLLÜSTRASYONU Tennur Baş

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Yağmur Yıldırım

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

DİLER BULUT

Linç, Toplum ve Devlet

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Giriş	11
ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI	16
Lincin ele alınışı, farklı perspektifler.....	23
ÇALIŞMANIN KAPSAMI	35
İKİNCİ BÖLÜM	
Yöntem	39
LİNCİ ANALİZ ETMEK: NİTEL BİR ARAŞTIRMANIN KONUSU OLARAK LİNÇ	40
İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİ VE VERİLERİN ANALİZİ	45
YÖNTEMSSEL SINIRLILIKLAR	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Kavramsal Çerçeve	49
ŞİDDET, DEVLET VE HUKUK	49
Modern devlet ve onun kurucu harcı olarak şiddet.....	52
Uygarlık süreci ve şiddet.....	55
Ulus-devlet ve milliyetçilik.....	60
<i>Ulus-devletlerin kuruluşu</i>	60
<i>Habitus, milli habitus ve linç</i>	62

Modern çağın kitesini anlamak	69
<i>Kalabalıklar olarak kitle</i>	72
<i>Çokluk olarak kitle</i>	76
KOLEKTİF BİR ŞİDDET BİÇİMİ OLARAK LİNCİ ANLAMAK	78
" Lynch'ten linç'e", kavramın kökenleri	81
Linç tarihine kısa bir bakış	91
Kitle sınıflamaları içinde lincin yeri	95
Lince dair kuramsal tartışmalar	101

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

2000'li Yıllar Türkiye'sinde Lincin Tezahürleri	111
NEOLİBERAL DÖNEMİN YENİ TÜRKİYE'Sİ	111
1980'ler 1990'ların mirası: Savaşla kurulan toplumsal düzen	114
2000'li yıllar: Olağanüstü hal ile yönetmek, krizle yükselen şiddet	122
TÜRKİYE'DE LİNÇ MEVZUATI VE CEZASIZLIK	130

BEŞİNCİ BÖLÜM

Linci Konuşmak: Olaylar, Davalar ve Taraflar	135
2000-2014 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YAŞANAN LİNÇ EYLEMLERİNİN ANALİZİ	135
LİNCİ MAHKEMEYE TAŞIMAK	144
Selendi davası	147
Kırşehir davası	149
İzmir davası	153
Köpekli adam davası	155
Muğla davası	156
DAVANIN TARAF LARI, LİNCİN SINIR LARI	159
SANIK LAR AÇISINDAN LİNÇ	161
Kendini değerlendirme	161
<i>Suçlu olarak değerlendirme: Duygusal yatırımlar şiddetli sonuçlar</i>	163
<i>Tahrik</i>	165
<i>Kendini kaybetme</i>	166
<i>Suç işleme farkındalığına sahip olmama</i>	168
<i>Alkol etkisi</i>	169
<i>Pişmanlık</i>	170
<i>Suçsuz olarak değerlendirme: Münferit olaylara meşru tepkiler</i>	172
<i>Haksızlığa uğrama</i>	173
<i>Zarar vermediğini düşünme</i>	174
<i>Yanlış anlaşılma</i>	175
<i>Kendisinin mağdur olduğunu düşünme</i>	176

Linç eylemini değerlendirme	177
Olaya dair değerlendirme: Yürüyüşe katılmak	178
Toplumsal bir olay	179
Tepki göstermek	181
Mağdura dair değerlendirme: Tanışıklıktan düşmanlığa	182
" Süreceğiz bu Çingeneleri buradan "	183
" Hiçbir husumetim yoktur "	186
Gerekçeler ve toplumsal tahayyüller	187
Sorumluluğu inkâr	187
Resmî makamları arkasına alma	189
Zararın reddedilmesi	190
Karşı tarafı suçlama	192
Mağduru suçlama	192
Devleti suçlama	195
Duyularına kapılma	196
Olayı eşitler arası bir kavga olarak tanımlama	198
Kutsal değerleri koruma iddiası	200
Bayrak	201
Şehitlik	201
Onur-gurur	202
Mahalle	202
Namus	203
" Cahil ama gururlu "	209
MAĞDURLAR AÇISINDAN LİNÇ	213
Kendini değerlendirme	214
Suçsuz olarak değerlendirme:	
" Benim ciğerime vurdular, patladı. "	214
Mağdur olarak değerlendirme: Adalete bırakmak	215
Olayla ilgili mağduriyet	215
Mutlak mağduriyet	217
Linç eylemini değerlendirme	219
Lince linç diyebilmek	219
Saniğe dair değerlendirme	223
Vatandaşın şiddeti	223
Saldırganın adaleti	225
Linçten toplumsala bütünsel değerlendirme	227
Yargılama sürecini adaletsiz bulma	228
Cezaları yetersiz bulma	229
Zarara uğrama ve zararının tazmin edilmediğini düşünme	230

Ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kaldığına inanma	233
<i>Etnik kimliği sebebiyle</i>	233
<i>Politik görüşü sebebiyle</i>	234
<i>Toplumsal konumu / yaşam tarzı sebebiyle</i>	235
Devlet görevlilerini suçlama / sorumlu tutma	236
"Adalete bıraktım ne yapayım"	239

ALTINCI BÖLÜM

Sonuç	245
KAYNAKÇA	259

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma kitap haline getirilmeden önce, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doktora tezi olarak kabul edildi. Çalışmanın tamamlanmasında birçok kiŐinin katkısı oldu. Öncelikle ğrencisi olarak her zaman desteğini hissettiğim, dŐnme ve yazma srelerime büyük katkısı olmuŐ tez danıŐmanım, sevgili hocam Meral zbek'e çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan bilgisi, eleŐtirileri ve önerileriyle ufkumu geniŐleten Alev zkazan'a ve dostane tavrı için Ebru Aykut'a teŐekkürü borç bilirim. Deęerli hocam Derya Fırat'a da konuya daha geniŐ bir perspektiften bakma imkn veren katkıları için müteŐekkirim. Konuyla ilgili öneri ve fikirlerine baŐvurduęum Tanıl Bora'ya, çalıŐmayı yapılabilir kılan, kaynaklara eriŐimimi kolaylaŐtıran gazeteci İsmail Saymaz'a, yine hukuki süreçte bilgi ve kaynak sağlayan dava avukatlarına da katkıları için teŐekkürlerimi sunarım. Her koŐulda hep yanımda olan aileme bana hep inanıp güvendikleri için; dostluğunu her daim hissettiğim meslektaŐım, arkadaŐım Ergin Karataban'a da fikirleri ve yazma sürecinde eleŐtirileriyle çalışmanın bu hale gelmesine büyük katkı sunduğu için Őukran doluyum. AyŐe Berna Uçarol'a da bu süreçte beni yreklendirdiği için teşekkür etmek isterim.

Giriş

Linç, bir kolektif şiddet biçimi olarak kitlenin hızlı bir biçimde hüküm vermesi ve bu hükmü hemen o anda uygulaması, “suçlu” olduğunu düşündüğü kişi ya da kişileri cezalandırması olarak tanımlanabilir. Ortada ne mahkeme ne de hâkim vardır. Belki suç bile yoktur. Hukukun yokluğuyla karakterize olan bu şiddet eylemi, kitlenin adalet iddiasını taşır. Linç, bir bakıma devlet hukukuna bir karşı çıkış, onun yetersizliğine karşı ivedi bir hak teslimi ya da kendi adaletini yaratma fikrinin bir yansıması olarak anlaşılabilir. Ancak bu pratikte de böyle midir? Yoksa tam tersine linç, devletin resmî dili, söylemi ve hukuk sistemi, temel kurumları aracılığıyla biçimlendirilen, gündelik kanaatlerin, zihniyet yapılarının ve duyarlılıkların üretildiği ve düzenlendiği, bu düzenlemenin bir yönetim stratejisi ile kime, ne zaman yöneleceğinin tayin edildiği bir alanın parçasını mı oluşturur?

Cumhuriyet’in kuruluşundan 2000’li yıllara kadar gelen dönem bu çerçevede ele alındığında, kolektif şiddet ve linç pratikleri çeşitli etnik, siyasi ya da dinsel azınlıklara yönelmiş bir dişi toplumsal olayda kendini gösterir. Buna 1990’lı yıllarda Kürt coğrafyasında sürmüş olan yoğun çatışma döneminin ağır şiddet biçimlerinin ve insan hakları ihlallerinin mirası da eklenir.

2000'li yıllar ise Türkiye'de neoliberal iktidar yapısı ve ondan türeyen güvenlik devleti anlayışının gündelik yaşama yayıldığı, farklı şiddet ve baskı mekanizmalarını doğurduğu ya da mevcut mekanizmaları beslediği, hukuk devleti ile sivil toplum anlayışının muğlaklaştığı bir dönemdir. Bu yıllar aynı zamanda linç eylemlerinde belirgin bir artışın olduğu yıllardır. Bu çalışmanın hedefi, Türkiye'de 2000'li yıllarda gerçekleşmiş olan linç eylemlerini şiddet, kolektif şiddet ve şiddet kullanımında devletin konumu ile hukukun rolü ekseninde ortaya koymak, milliyetçilik ideolojisi ile ilişkisini tartışmak, kitlenin şiddetini anlamak ve bu linç eylemlerinin altında yatan dinamikleri analiz etmektir.

Bu araştırmanın çıkış noktasını günümüz Türkiye'sinde lincin toplumsal yaşamdaki işlevini tartışma çabası oluşturmuştur. Araştırma, şiddetin linç olarak ortaya çıktığı halini, bu şiddetin toplumsal yaşamın içindeki yıkıcı etkilerini ve kurucu yönünü, kimlere ne biçimlerde yöneldiğini ele almıştır. Aynı zamanda lincin toplumu toplum yapan temel kabullerle ilişkisinin ele alınması hedeflenmiş, konuya toplumun farklı unsurlarının demokratik bir biçimde nasıl bir arada yaşayabileceğini problematize eden bir perspektifle yaklaşılmıştır. Bu bakımdan duygulardan hukuki süreçlere, milliyetçilikten neoliberalizme, söylemlerden politikalara kadar lincin toplumsal yaşamdaki yansımalarına odaklanılmıştır.

Konuya iki linç hikâyesi ile başlamak istiyorum. İlki bir film-den alındı.

Danimarka'da küçük bir kasabada tek başına yaşayan anaokulu öğretmeni kırklı yaşlarındaki Lucas, çevresi tarafından sevilen biridir. Boşanma süreci sonrası hayatını düzene sokmaya çalışmakta; annesiyle yaşayan ergenlik çağındaki oğluyla da zaman zaman görüşmektedir. Yakın arkadaşı Theo'nun beş yaşındaki kızı Clara, Lucas'ın öğrencilerindendir. Hayran olduğu öğretmeninden beklediği ilgiyi göremeyen Clara'nın, gördüğü bir fotoğraftan da etkilenerek öğretmenin onu taciz ettiğine dair net olmayan şeyler söylemesinin ardından bu söylen-